

DR. PÁLFFY GÉZA
MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BÖLCSÉSZEZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
Történettudományi Intézet
témacsoport-vezető (kora újkor)

1014 Budapest, Uri u. 53.; Telefon: 224-6700/674; Fax: 224-67-56
1250 Budapest, Pf. 9. E-mail: rueber@t-online.hu

Budapest, 2013. január 9.

Tárgy: szakvélemény a Március 15. térre javasolt
Bocskai István szobor ügyében

Tisztelt Osztályvezető Asszony!

Köszönjük megtisztelő megkeresésüket a Bocskai István Társaság által a pesti Március 15. térre javasolt Bocskai István szobor felállítása ügyében. Bocskai ugyanis a kora újkori magyar történelem egyik meghatározó alakja, akinek tevékenysége, elsősorban a rendi jogok és a vallásszabadság védelme, valamint a hajdúk letelepítése és Erdély békéjének elérése még hosszabb távon is igen meghatározó történeti jelentőséggel bír.

Az elmúlt évtized újabb kutatásai ugyanakkor egyrészt magáról Bocskai mozgalmáról, másrészt különösen a Duna-part közelében, a pesti török táborban 1605. november 11-én lezajlott koronaátadásról korábban ismert álláspontokat jelentősen árnyalták. Bár még napjainkban is azt írják a történelemtankönyvek, és gyakran halljuk a napi politikában, hogy Bocskai Magyarország függetlenségéért vívott szabadságharcot vezetett, ez az állítás az újabb kutatások¹ ismeretében nem felel meg a valóságnak. Erre a két nagyhatalom, a Habsburg Monarchia és az Oszmán Birodalom határvidékén sajnos egyáltalán nem volt lehetősége. Felkelése így egy sokcélú és sokrétű mozgalom volt, attól függően, hogy éppen kiknek az érdekeihez és céljaihoz kellett összességében kifejezetten ügyes politizálásával alkalmazkodnia. Bocskai István mozgalma tehát – vitathatatlan Habsburg-ellenes volta és a vallásszabadságért vívott jogos küzdelem ellenére – sem tekinthető II. Rákóczi Ferenc függetlenségi harca vagy az 1848–49-es szabadságharc előzményének. Ez a markánsan új kutatási eredmény csak éppen tavaly lett javasolt tananyag a magyarországi középiskolákban.²

Ami konkrétan magát a korona-kérdést illeti: a Lala Mehmed nagyvezír (s nem szultán!) által hozott török koronát – a tankönyvek állításával és a közvélekedéssel

¹ Részletesen lásd Dominkovits Péter: „Egy nemzetek lévén...” *A Nyugat-Dunántúl Bocskai István 1605. évi hadjárata idején*. Martin Opitz Kiadó, Bp., 2006. és Pálffy Géza: *Győztes szabadságharc vagy egy sokféle sikert hozó felkelés? A magyar királysági rendek és Bocskai István mozgalma (1604–1608)*. Századok Füzetek 3. Budapest: Magyar Történelmi Társulat, 2009.

² Uő: Függetlenségért vívott szabadságharc vagy egy sokféle sikert hozó felkelés? Bocskai István 1604–1606. évi mozgalmanak megítéléséről. In: *Árkádia – történelem* 7. sz. (2012. jan. 5.) *A sokszínű történelem* = http://arkadia.pt.e.hu/tortenelem/cikkek/palffy_bocskai

szemben – ugyancsak az új kutatások szerint³ a fejedelem a Duna-parton nem utasította vissza. Azt ténylegesen a fejére helyezték, amivel Bocskai már kezdetektől is meglévő⁴ *török függése* szimbolikus módon is megerősítést kapott, mégpedig az Oszmán Birodalom korabeli „miniszterelnökétől”, a nagyvezírtől. A fejedelem ugyanakkor éppen az esemény igen kellemetlen és kényes volta miatt kiváló politikai érzéssel és széles körű propagandával (elsősorban művelt diplomatája, Bocatius János) segítségével mindent megtett, hogy ennek ellenkezőjét híresztelje. Nevezetesen azért, hogy egyrészt a Magyar Királyság uralkodója és rendjei, valamint Közép-Európa keresztény közvéleménye számára valamiképpen elfogadhatóvá tehesse a valóságban kétségtelenül az oszmánok vazallusává történt válását; másrészt hogy ezzel lehetővé tegye a Mátyás főherceggel (a későbbi II. Mátyás királlyal) és a magyar királysági rendekkel a felkelés közepette ekkor már közel fél éve folyó béketárgyalások folytatását. Így tehát a fejedelemnek másként kellett politizálnia mind a német, mind a királysági, mind az erdélyi rendek, mind az oszmánok, de még saját sokrétű táborának tagjai (a hajdúk, a végváriak, a protestáns prédikátorok stb.) irányában, amit összességében nagyon taktikusan végzett.

Mindezek mégsem változtatnak azon a napjainkban már nehezen vitatható tényen, hogy **Bocskai István pesti török koronázása – az eddigi véleményekkel ellentétben – nem a magyar szabadságjogok és függetlenség, hanem egyenesen a függőség és az alávetettség szimbolikus helye.** Megjegyezendő emellett, hogy ennek egészen pontos helyszínét jelenleg lokalizálni sem tudjuk, csak az ismert, hogy a Duna-part közelében, Pest városa mellett, a török táborban került rá sor. Végül talán érdemes arra is utalnunk, hogy Bocskai-felkelést csupán az 1950-es évek marxista történetírásának beállítása óta tartják függetlenségéért vívott küzdelemnek, azaz szabadságharcnak, így ezt a megalapozatlan vélekedést nem lenne tanácsos napjainkban erősíteni.

Mindezek ismeretében egy Bocskai István-szobor állítását a Március 15. téren, amely az 1848-as magyar függetlenségi küzdelem egyik meghatározó jelképe, a bemutatott új kutatások ismeretében **szakmai szempontból egyáltalán nem tartjuk megalapozottnak.** A fejedelemnek itt szobrot állítani olyan paradox lépés lenne, mintha Kádár Jánosnak akarna valaki hasonlót emelni a szovjet tankok 1956. novemberi bevonulásának egyik csomópontján. A Bocskai-kultusz ápolását – amelyet többek között a Hősök téri nemzeti panteonban álló szobra és a Bocskai út egyaránt kiemelten őriz Budapesten – véleményünk szerint tehát olyan helyeken és módon kellene erősíteni, ami nem megkérdőjelezi, hanem erősíti a fejedelem politikai pályafutásának értékeit. Erre a Március 15. tér sajnos olyannyira kényes, sőt akár napi politikai konfliktusoknak is teret adó színhely lenne, mint amennyire maga a fejedelem érezhette pesti török koronázását egészen életének utolsó órájáig.

Őszintén reméljük, hogy az új kutatásokra épülő szakmai véleményünkkel segíthetjük megfontolt döntésük végleges kialakítását.

Üdvözlettel:

DR. PÁLFFY GÉZA s. k.

MTA BTK Történettudományi Intézet

témacsoport-vezető–tudományos tanácsadó, az MTA doktora

³ Teszelszky, Kees: A Bocskai-korona mítosza. A koronázás körülményeinek leírása a fikció és a valóság tükrében. In: Petercsák Tivadar–Berecz Mátyás, szerk.: *Magyarország védelme – Európa védelme*. Studia Agriensia 24. Eger: Dobó István Vármúzeum, 2006. 239–246.

⁴ Erre újabban részletesen Papp Sándor: Bocskai István török politikája a felkelés előestéjén. *Haditörténelmi Közlemények* 117. (2004) 4. sz. 1198–1211. és Uő: Török–magyar tárgyalások és szerződés-kötés 1605-ben. In: Barbu, Violeta–Tüdős, Kinga S., szerk.: *Historia manet. Volum omagial Demény Lajos Emlékkönyv* 75. București–Cluj: Kriterion, 2001. 119–135.